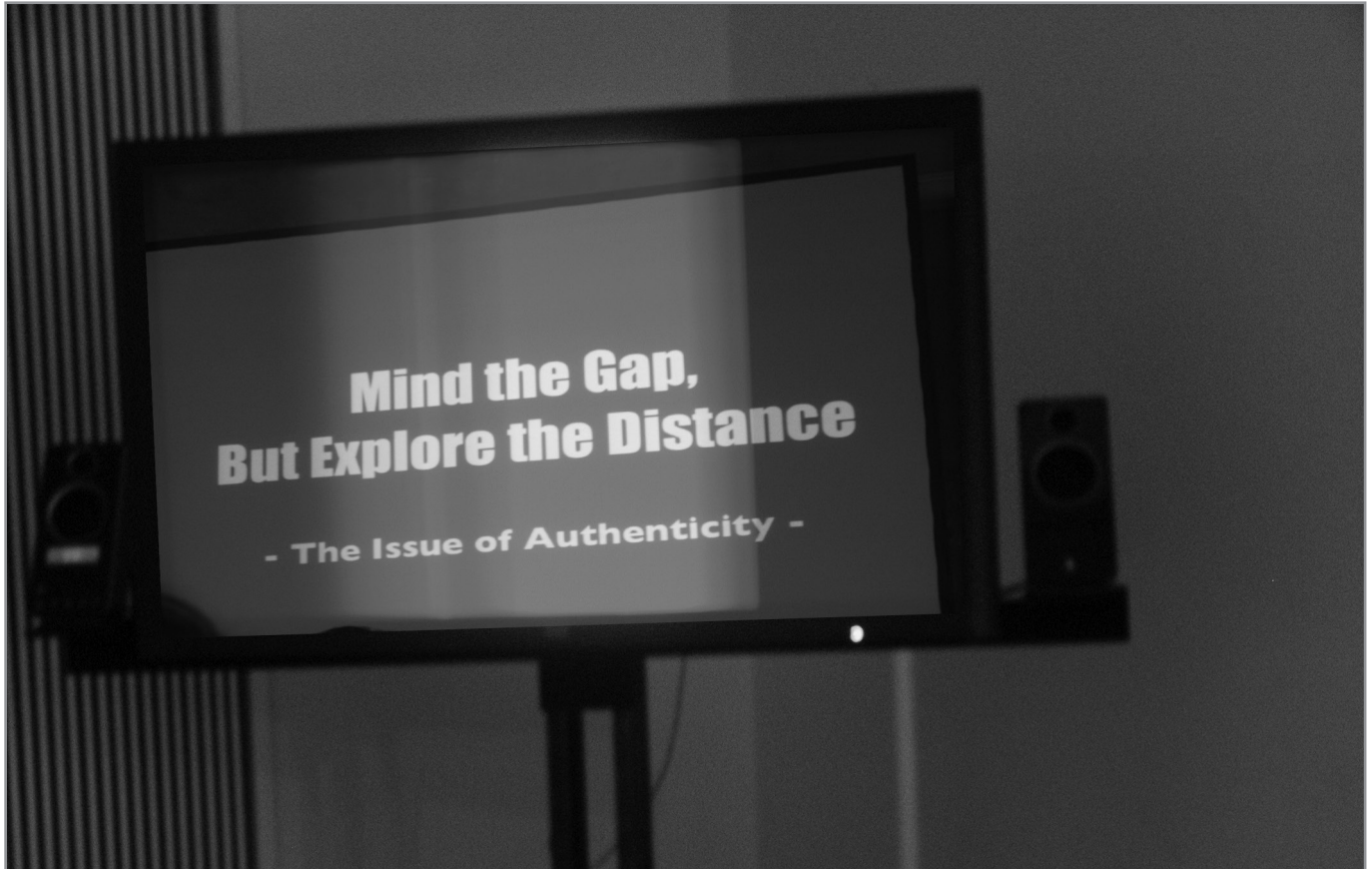

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ: Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ (1990-2015)

ΒΙΒΙΑΝ ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ¹

Βουβούλα Σκούρα, "Monitors, The Gap", 2015

«Electoral results are easily tabulated [...] In the end, electoral performance is perhaps the key indicator of party strength»

Peter Mair (1989)

Θέτοντας το πλαίσιο για τη μελέτη της ριζοσπαστικής αριστεράς

Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης ως «ηθικό πλήγμα στη συνείδηση των κομμουνιστών» σηματοδότησε το τέλος μιας σημαντικής περιόδου στην ιστορία της ευρωπαϊκής αριστεράς, προκάλεσε ιδεολογικές συγχύσεις σε κόμματα και πολίτες, και επιτάχυνε τις εξελίξεις στους κόλπους της κομμουνιστικής οικογένειας στη Δύση (Bell 1993, Marantzidis / Rori 2011). Ωστόσο, η αριστερά ως πολιτική οντότητα κατάφερε να επιβιώσει μέσα στη δίνη της παγκοσμιοποίησης, της ευρωπαϊκής ενοποίησης και του νεοφιλελευθερισμού. Η πτώση

Η Βίβιαν Σπυροπούλου είναι υποψήφια διδάκτωρ συγκριτικής πολιτικής ανάλυσης και κάτοχος μεταπτυχιακών διπλωμάτων ειδίκευσης στην πολιτική επιστήμη από το Πάντειο Πανεπιστήμιο και το Université Montpellier I.

του Τείχους του Βερολίνου το 1989 αλλοίωσε ριζικά τη φυσιογνωμία των ευρωπαϊκών κομμουνιστικών κομμάτων, αποδεσμευόντάς τα από την επιρροή της Μόσχας (Taylor 2009:5). Έρευνες δείχνουν ότι η πρόσφατη ιστορία των κομμουνιστικών κομμάτων της Δυτικής Ευρώπης είναι μια ιστορία βαθιάς κρίσης (Botella / Ramiro 2003, Lazar 2002, Wilson 2002, Bull 1994, Gose 2005, March 2011, Hudson 2012, De Waele / Vieira 2012,² Ducange / Marlière / Weber 2013) και μετασχηματισμού (March / Mudde 2005:25, March 2011). Από τη δεκαετία του 1990 και μετά όμως, η «ριζοσπαστική αριστερά» επανεμφανίζεται εκλογικά ενισχυμένη σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, διεκδικώντας ένα διακριτό πολιτικό πεδίο και μια ξεχωριστή ταυτότητα. Αποτελεί ένα πλούσιο μωσαϊκό πολιτικών τάσεων (Olsen / Κοβ / Hough 2010:5) και αριστερών «παραλλαγών» (με ποικίλα χαρακτηριστικά που προέρχονται ενδεικτικά από τον κομμουνισμό, τον ευρωκομμουνισμό, τον τροτσκισμό, τον φεμινισμό και την οικολογία) (Ducange / Marlière / Weber 2013:93). Η στρατηγική ρήξης με την κομμουνιστική παράδοση παίρνει διαφορετικές μορφές στη λειτουργία των εθνικών πολιτικών πλαισίων: σοσιαλδημοκρατικοποίηση, κοκκινο-πράσινη συμμαχία, μετα-κομμουνισμός (De Waele / Vieira 2012), ενώ η ταυτότητα των δυτικών κομμουνιστικών κομμάτων διαμορφώνεται ως μέρος του εξελισσόμενου κινήματος κατά του καπιταλισμού και της παγκοσμιοποίησης (Hudson 2012:2).

Σύμφωνα με τους Botella και Ramiro (2003:239), τα κομμουνιστικά κόμματα υπέστησαν τη μεγαλύτερη αλλαγή στη δεκαετία του 2000: κάποια εγκατέλειψαν εξ ολοκλήρου την κομμουνιστική παράδοση με αποτέλεσμα να μην ανήκουν πια στην ίδια πολιτική κατηγορία, ενώ αυτοί που συνεχίζουν να αποκαλούνται κομμουνιστές έχουν σημαντικά μεταβάλλει τις ιδεολογικές και προγραμματικές τους θέσεις. Συγκρίνοντας τις εκλογικές επιδόσεις των κομμουνιστικών κομμάτων στο παρελθόν, τα δυτικά κομμουνιστικά κόμματα εμφανίζονται αποδυναμωμένα, αντιμετωπίζοντας ιδιαίτερες δυσκολίες στο να προβάλουν μία συνεκτική ταυτότητα και έναν «αέρα προγραμματικής ανανέωσης» (Wilson 2002:259). Χρειάστηκε να παλέψουν για την πολιτική τους επιβίωση σε ένα διαρκώς εξελισσόμενο κοινωνικο-πολιτικό περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από τη συντηρητική αντεπίθεση της δεκαετίας του 1980, με επικεφαλής την Μάργκαρετ Θάτσερ (Margaret Thatcher) και τον Ρόναλντ Ρήγκαν (Ronald Reagan), και την άνοδο του φιλελευθερισμού, αντι-κεύνσιανές πολιτικές, νεοφιλελεύθερες ιδέες και συρρίκνωση της εργατικής τάξης³ (Hudson 2012:3), απορρύθμιση του κοινωνικού κράτους, ανεργία, ιδιωτικοποιήσεις, οικονομική κρίση και αντικομματικές διαθέσεις (Seiler 2012:9).

Εντούτοις, παρά την κατάρρευση του σοβιετικού μοντέλου, τα κομμουνιστικά κόμματα επιβίωσαν, ορισμένα παρουσιάζοντας σταθερή ή βελτιωμένη εκλογική επίδοση (Ελλάδα, Ολλανδία και Νορβηγία), ενώ άλλα με μεγάλες απώλειες (Γαλλία και Δανία). Τα σημερινά κόμματα της ριζοσπαστικής αριστεράς μπορεί να είναι πρώην κομμουνιστικά (όπως το σουηδικό Vansterpartiet), κομμουνιστικά (όπως το ελληνικό ΚΚΕ, τα ιταλικά Partito della Rifondazione Comunista-PRC και Partito dei Comunisti Italiani-PdCI, το πορτογαλικό PCP και το κυπριακό ΑΚΕΛ) (Gapper 2002:105-107), κοκκινο-πράσινα ή κάτι «ενδιάμεσο» (ισπανική IU). Επιπλέον, μπορεί να είναι «θραύσματα» εργατικών κομμάτων (π.χ. ιρλανδικό Democratic Left) καθώς και νέα αριστερά / αριστερο-φιλελεύθερα κόμματα, προερχόμενα από διασπάσεις παραδοσιακών λενινιστικών κομμάτων (Socialistisk Folkeparti) (March / Mudde 2005:23-49, Bale / Dunphy 2012:33, Escalona / Vieira 2013). Εντοπίζεται, βέβαια, από την πλευρά των ερευνητών μία δυσκολία στον ορισμό του χώρου αυτού. Μπορεί κανείς να κάνει λόγο για μετα-κομμουνιστικό χώρο; Για ριζοσπαστική αριστερά; Για ακραία αριστερά; Σε πρώτη φάση, ο οργανωτικός και ιδεολογικός κατακερματισμός καθώς και η προγραμματική απόσταση των συγκεκριμένων κομμάτων από τις άλλες κομματικές οικογένειες εξηγούν αυτή τη δυσκολία (Olsen / Κοβ / Hough 2010:5).

Πρόθεσή μας είναι η καταγραφή και ανάλυση της εκλογικής δυναμικής και μεταβολής των ευρωπαϊκών κομμάτων της ριζοσπαστικής αριστεράς τα τελευταία 25 χρόνια. Αρχικά, θα αναλύσουμε τα εκλογικά αποτελέσματα των κομμάτων της ριζοσπαστικής αριστεράς σε δεκατρείς δυτικοευρωπαϊκές χώρες: Γαλλία, Γερμανία, Δανία, Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Κύπρος, Λουξεμβούργο, Νορβηγία, Ολλανδία, Πορτογαλία, Σουηδία και Φινλανδία. Έτσι θα προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε τις απώλειες και τα κέρδη κάθε κόμματος, σκιαγραφώντας μια «εικόνα συνόλου» για το διάστημα 1950-2015. Στη συνέχεια, θα επιχειρήσουμε να δώσουμε μια ακριβή εικόνα για τη διαμόρφωση της εκλογικής ελαστικότητας των δυτικοευρωπαϊκών κομμάτων της ριζοσπαστικής αριστεράς στο διάστημα 1990-2015.

Ορισμένα από τα ερωτήματα στα οποία το άρθρο αυτό επιχειρεί να δώσει «εμπειρικές» απαντήσεις είναι: «Η ευρωπαϊκή ριζοσπαστική αριστερά υφίσταται εκλογική φθορά με το πέρασμα του χρόνου ή όχι;»· «σε ποιες χώρες η ριζοσπαστική αριστερά σημειώνει άνοδο και σε ποιες πτώση;»· «την περίοδο της οικονομικής κρίσης, η ριζοσπαστική αριστερά σημειώνει άνοδο ή πτώση;».

Οριοθετώντας τον χώρο της ριζοσπαστικής αριστεράς

Ο ευρωπαϊκός μετακομμουνιστικός πολιτικός χώρος – από το 1990 και μετά– διακρίνεται από πολύ μεγάλο οργανωτικό πλούραλισμό, ασθενή οργανωτική παρουσία, «πολυσυλλεκτική» ταξική στήριξη, ισορροπημένη εκλογική γεωγραφία, ισχυρό διεθνιστικό προσανατολισμό, οικονομικό αντι-φιλελευθερισμό αλληλά και πολιτισμικό φιλελευθερισμό, ενώ ασκεί και κριτική στην ευρωπαϊκή ενοποίηση (Μοσχονάς 2007:233-243). Συνεπώς, η ριζοσπαστική αριστερά δεν μπορεί να μελετηθεί ως μια ενιαία κομματική οικογένεια (όπως είναι η σοσιαλδημοκρατική, η συντηρητική ή η χριστιανοδημοκρατική), αφού εμφανίζεται ως μία ανομοιογενής, με «θολή» ατζέντα (Sferza 1999:102), εσωτερικά κατακερματισμένη και αντιφατική πολιτική οντότητα, που δεν φέρει τα χαρακτηριστικά μιας κλασικής κομματικής οικογένειας (Bale / Dunphy 2006:3).⁴

Στη διεθνή βιβλιογραφία γίνεται συχνή χρήση των όρων αριστερά (Dunphy 2004, Olsen / Κοβ / Hough 2010), άκρα αριστερά (far left) (March 2008), ριζοσπαστική ή αντικαπιταλιστική αριστερά (radical or anti-capitalist left) και ακραία αριστερά (extreme left) (Bale / Dunphy 2006, March 2008, March 2011, De Waele / Vieira 2012). Οι March (2008), Ducange, Marlière και Weber (2013) επιλέγουν την έννοια «ριζοσπαστική αριστερά» (radical left), αφού υποδηλώνει τον προσανατολισμό των κομμάτων του «χώρου» αυτού προς μια ριζική αλλαγή του πολιτικού συστήματος (De Waele / Vieira 2012:315), έννοια την οποία θεωρούμε αρκετά ακριβή. Η «ριζοσπαστική αριστερά» είναι προτιμότερος όρος από την «ακραία αριστερά», η οποία είναι επιφορτισμένη με την έννοια της πολιτικής περιθωριοποίησης (Ducange / Marlière / Weber 2013:91).

Ως «ριζοσπαστικά αριστερά» κόμματα στην έρευνά μας νοούνται τα κόμματα που τοποθετούνται στα αριστερά της σοσιαλδημοκρατικής οικογένειας. Τα κομμουνιστικά, τα κοκκινο-πράσινα, τα αριστερο-φιλελεύθερα και τα δημοκρατικά σοσιαλιστικά ανήκουν στην κατηγορία αυτή. Οι παραλληλαγές των κομμάτων της ριζοσπαστικής αριστεράς ευνοούν τις ποικίλες κατηγοριοποιήσεις και ταξινομήσεις. Ενδεικτικά αναφέρουμε κάποιες ταξινομήσεις που εισηγήθηκαν ευρωπαίοι ερευνητές μετά την πτώση των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού. Ο Bell (2010) επιχειρεί να ταξινομήσει τα ριζοσπαστικά αριστερά κόμματα σε τρεις τύπους εξέλιξης: ορθόδοξα κομμουνιστικά κόμματα, κόμματα που μετατράπηκαν σε ριζοσπαστικούς σχηματισμούς με διαφορετική όμως φυσιογνωμία, και κόμματα που διέρρηξαν τη σχέση τους με τον «υπαρκτό σοσιαλισμό».

Ο Bull (1994) τα ταξινομεί σε ορθόδοξα κομμουνιστικά, νέα κομμουνιστικά και μη κομμουνιστικά κόμματα της αριστεράς, οι Botella και Ramiro (2003) προτείνουν μια εργαλειακή ανάλυση στον κεντρικό άξονα διατήρησης/εγκατάλειψης της κομμουνιστικής ταυτότητας και τα κατατάσσουν σε σοσιαλδημοκρατικά, οικολογικά και μη κομμουνιστικά, ενώ οι March και Mudde (2005) σε κομμουνιστικά, οικολογικά, κόμματα «νέας πολιτικής» (new politics), κόμματα δημοκρατικού σοσιαλισμού και κοινωνικο-λαϊκιστικά.

Ο March (2008) ταξινομεί τα κόμματα της «ριζοσπαστικής αριστεράς» σε τέσσερις υποκατηγορίες: κομμουνιστικά κόμματα με σοβιετική παράδοση και μαρξιστική-λενινιστική ιδεολογία, δημοκρατικά σοσιαλιστικά (democratic socialist), τα οποία αντιτίθενται στον ολοκληρωτισμό του κομμουνιστικού καθεστώτος, και τη «νεοφιλελεύθερη σοσιαλδημοκρατία» υιοθετώντας θεματικές της Νέας Αριστεράς (φεμινισμός, περιβαλλοντισμός), λαϊκιστικά σοσιαλιστικά (populist socialist parties) που δίνουν έμφαση στην ταυτότητά τους και χαρακτηρίζονται ως αντι-καθεστωτικά και τα κοινωνικά λαϊκιστικά κόμματα (social populist parties).

Οι De Waele και Vieira (2012), τέλος, προτείνουν μια κατάταξη σε κομμουνιστικά κόμματα (όπως είναι το ελληνικό ΚΚΕ, το πορτογαλικό PCP και η ιταλική PRC), κόμματα που προήλθαν από μια κοκκινο-πράσινη συμμαχία (δανέζικο SF, ισπανική IU, φινλανδική VAS, σουηδικό V και ελληνικός ΣΥΡΙΖΑ) και κόμματα στα «αριστερά της σοσιαλδημοκρατίας» (γαλλικό PCF και γερμανικό Die Linke).

Η εκλογική δυναμική της ριζοσπαστικής αριστεράς στη Δυτική Ευρώπη (1950-2015)

Στην έρευνά μας επιλέξαμε να συμπεριλάβουμε τα ριζοσπαστικά αριστερά κόμματα που συγκεντρώνουν ποσοστό πάνω από 1% στις βουλευτικές εκλογές. Τυχόν κενά σε δεκαετίες στον παρακάτω Πίνακα 1 υποδηλώνουν εκλογικά αποτελέσματα κάτω από 1%, τα οποία δεν συμπεριλάβαμε στην ανάλυση.

Ο Πίνακας 1 περιγράφει την εκλογική δυναμική των κομμάτων της ριζοσπαστικής αριστεράς στη Δυτική Ευρώπη, κατά μέσο όρο και ανά δεκαετία, την περίοδο 1950-2015, δίνοντας μια «γενική εικόνα» των εκλογικών διακυμάνσεων του ριζοσπαστικού αριστερού «χώρου». Κρίναμε χρήσιμο να καταγράψουμε την εκλογική δυναμική των κομμάτων (σε μέσους όρους) ανά δεκαετία, με σκοπό τη δημιουργία ενός πίνακα-«οδηγού» για την περαιτέρω επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων της έρευνας. Από τα στοιχεία του Πίνακα 1 παρατηρούμε τα εξής: τα ριζοσπαστικά αριστερά κόμματα με τα υψηλότερα εκλογικά αποτελέσματα τη δεκαετία του 1950 είναι το γαλλικό PCF

με 24%, το ιταλικό PCI με 22,7% και το φινλανδικό SKP με 22,1%. Αντίθετα, τα κόμματα με τις χαμηλότερες επιδόσεις είναι το γερμανικό KPD/DKP, το νορβηγικό NKP, το δανέζικο DKP, και το σουηδικό SKP.

Σύμφωνα με τους De Waele και Vieira (2012), η περίοδος 1950-1970 αποτελεί τη «χρυσή εποχή» της αντικαπιταλιστικής οικογένειας σε επίπεδο εκλογικών επιδόσεων. Σύμφωνα με τα πιο πάνω στοιχεία, η ριζοσπαστική αριστερά εμφανίζεται περισσότερο ενισχυμένη τις δεκαετίες 1960-1969 και 1970-1979, συγκεντρώνοντας συνολικά κατά μέσο όρο 13 και 14,3 ποσοστιαίες

μονάδες αντίστοιχα. Μετά από μια ελαφρά πτώση κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες τη δεκαετία του 1980, τα δυτικοευρωπαϊκά «ριζοσπαστικά αριστερά» κόμματα εμφανίζονται εκλογικά αποδυναμωμένα (πτώση κατά σχεδόν τρεις ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με την προηγούμενη περίοδο) τη δεκαετία του 1990, συγκεντρώνοντας το μικρότερο ποσοστό (9,4%) στο σύνολο της περιόδου 1950-2015. Η εικόνα μιας αποδυναμωμένης ριζοσπαστικής αριστεράς τη δεκαετία του 1990 δικαιολογείται, θα λέγαμε, εξαιτίας των γεγονότων της περιόδου 1989-1991.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Η εξέλιξη της εκλογικής επιρροής της ριζοσπαστικής αριστεράς στη Δυτική Ευρώπη
1950-2015 (ανά δεκαετία)

Δεκαετίες	1950-1959	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2009	2010-2015
Ποσοστά	%	%	%	%	%	%	%
ΓΑΛΛΙΑ	24	21,4	21	12,4	10,8	7,4	6,9
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	2,2	1,6	-	-	4	8,2	8,6
ΔΑΝΙΑ	4,2	1	3	12,6	7,7	8,5	9,2
ΕΛΛΑΔΑ	14,9	13,6	9,4	12	10,9	11,9	37
ΙΣΠΑΝΙΑ	-	-	10	5,9	10	4,8	6,9
ΙΤΑΛΙΑ	22,7	26,1	30,6	28,2	6,8	6,5	5,7
ΚΥΠΡΟΣ	-	35	34,1	30,1	31,8	32,9	32,7
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	11,6	14	8,1	5,1	2,5	3,3	4,9
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	4,2	1,8	-	6,8	7	9,2	4,1
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	4,5	3,2	3,4	1,5	2,4	9,6	9,8
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	-	-	15,3	15,6	9,6	13,8	13,1
ΣΟΥΗΔΙΑ	4,2	4,2	5,1	5,6	7,6	7,2	5,7
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	22,1	21,5	17,6	11,4	10,7	9,4	8,1
Μέσοι όροι % ανά δεκαετία	11,5	13	14,3	12,3	9,4	10,2	11,7

Σημείωση:

Η Κύπρος έγινε ανεξάρτητη το 1960. Το Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας (KPD) εμφανίζεται από το 1949 έως το 1953. Από το 1961 έως το 1969 εμφανίζεται ως Γερμανική Ενότητα Ειρήνης (DFU/ADF) και ως Γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα (DKP) από το 1972 έως και το 1983. Το Ισπανικό Κομμουνιστικό Κόμμα (PCE) ήταν απαγορευμένο έως το 1977. Από το 1986 εμφανίζεται ως Ενωμένη Αριστερά (Izquierda Unida-IU).

Πηγές: www.nsd.uib.no, www.parties-and-elections.eu, www.wikipedia.org, www.ypes.gr, www.infoelectoral.mir.es, <http://psephos.adam-carr.net/>, <http://www.electionresources.org>, «<http://www.electionworld.org/>», www.electionworld.org, και Caramani (2000).

Τη δεκαετία του 2000 όμως, η ριζοσπαστική αριστερά στη Δυτική Ευρώπη αυξάνει τα ποσοστά της κατά περίπου μία ποσοστιαία μονάδα συγκριτικά με τη δεκαετία του 1990, συγκεντρώνοντας 10,2%. Τέλος, τη χρονική περίοδο 2010-2015, η επιρροή της ριζοσπαστικής αριστεράς αυξάνεται κατά 1,5 ποσοστιαία μονάδα. Συγκρίνοντας την περίοδο 2010-2015 με τη δεκαετία του 2000, την περίοδο 2010-2015 η ριζοσπαστική αριστερά εμφανίζεται σε ανοδική πορεία σε έξι από τις δεκατρείς χώρες ανάλυσης (Γερμανία, Δανία, Ελλάδα, Ισπανία, Λουξεμβούργο και Ολλανδία) με την Ελλάδα να συγκεντρώνει 37%. Οι πε-

ριπτώσεις του κυπριακού ΑΚΕΛ και του ελληνικού ΣΥΡΙΖΑ πρωτοστατούν στην εικόνα της εκλογικής επιρροής της ριζοσπαστικής αριστεράς στη Δυτική Ευρώπη. Η εκλογική άνοδος της ελληνικής ριζοσπαστικής αριστεράς κατά 25,1 ποσοστιαίες μονάδες την περίοδο 2010-2015 συγκριτικά με την περίοδο 2000-2009, καθιστά τον ελληνικό ΣΥΡΙΖΑ περίπτωση εξαίρεσης στον χάρτη της ριζοσπαστικής αριστεράς στη Δυτική Ευρώπη. Αν συγκρίνουμε τώρα την περίοδο 2010-2015 με την περίοδο 1950-1959 διαπιστώνουμε ότι η ριζοσπαστική αριστερά έχει αυξησει κατά 0,2 ποσοστιαίες μονάδες την εκλογική της επιρροή.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Η εκλογική δυναμική των κομμάτων «στα αριστερά της σοσιαλδημοκρατίας»⁵
στις βουλευτικές εκλογές στη Δυτική Ευρώπη (1990-2015)

Δεκαετίες	1990-1999	2000-2009	2010-2015
Ποσοστά	%	%	%
ΓΑΛΛΙΑ	15	8,5	12,4
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	9,9	17,4	17
ΔΑΝΙΑ	10,2	16,5	15,9
ΕΛΛΑΔΑ	10,9	11,9	37
ΙΣΠΑΝΙΑ	10,8	4,8	6,9
ΙΤΑΛΙΑ	9,4	9	8,9
ΚΥΠΡΟΣ	32,8	34,9	34,9
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	16	14,3	15
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	7	9,2	6,9
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	7,8	15,2	14,3
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	9,6	13,8	13,1
ΣΟΥΗΔΙΑ	11,9	12,1	13
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	17,6	17,7	15,3
Μέσοι όροι % ανά δεκαετία	13	14,3	16,2

Ο Πίνακας 2 περιγράφει την εκλογική δυναμική των κομμάτων «στα αριστερά της σοσιαλδημοκρατίας» στη Δυτική Ευρώπη, κατά μέσο όρο στο σύνολο της χρονικής περιόδου 1990-2015. Από το 1990 έως το 2015, τα κόμματα «στα αριστερά της σοσιαλδημοκρατίας» εμφανίζουν άνοδο από 13% σε 16,2% στις 13 υπό μελέτη χώρες. Από το 2000

έως το 2009 οι δυνάμεις «στα αριστερά της σοσιαλδημοκρατίας» εμφανίζουν άνοδο –συγκριτικά με τη δεκαετία του 1990– σε 9 χώρες (Γερμανία, Δανία, Ελλάδα, Κύπρος, Νορβηγία, Ολλανδία, Πορτογαλία, Σουηδία και Φινλανδία). Την περίοδο 2010-2015 η εκλογική ενίσχυση σημειώνεται σε 5 χώρες (Γαλλία, Ελλάδα, Ισπανία, Λουξεμβούργο και

Σουηδία) με αύξηση του συνολικού μέσου όρου κατά 1,9 μονάδες συγκριτικά με τη δεκαετία του 2000.

Η εκλογική άνοδος στις δυνάμεις «αριστερά της σοσιαλδημοκρατίας» οφείλεται κυρίως στην ενισχυμένη δυναμική των πράσινων κομμάτων. Η περίπτωση της Ελλάδας όμως αποτελεί εξαίρεση, καθώς δεν υπάρχει πράσινο κόμμα στο ελληνικό κομματικό σύστημα. Αθροιστικά, η εκλογική δυναμική των κομμάτων στα αριστερά του σοσιαλδημοκρατικού ΠΑΣΟΚ (ΚΚΕ και ΣΥΝ/ΣΥΡΙΖΑ) στις βουλευτικές εκλογές ανέρχεται κατά μέσο όρο σε 11,9% από το 2000 έως το 2009 και σε 37% (!) την περίοδο 2010-2015. Οι βουλευτικές εκλογές του Ιανουαρίου του 2015 ανέδειξαν τον ΣΥΡΙΖΑ σε νικητή των εκλογών με 36,3%, καθιστώντας τον περίπτωση εξαίρεσης στο σύνολο της δυτικοευρωπαϊκής ριζοσπαστικής αριστεράς όχι μόνο εξαιτίας του υψηλού ποσοστού που συγκέντρωσε αλλιά και της καθιέρωσής του ως κυβερνητικής δύναμης.

Ο Πίνακας 3 απεικονίζει τη μέση εκλογική ελαστικότητα της ριζοσπαστικής αριστεράς στις δεκαετίες δυτικοευρωπαϊκές χώρες ανάληψης την περίοδο 1990-2015. Από τα στοιχεία του Πίνακα 3 προκύπτει ότι κατά την περίοδο 1990-1999 οι χώρες που παρουσιάζουν μεγαλύτερη ελαστικότητα είναι η Σουηδία (με 7,5%) και η Ελλάδα (με 7,4%). Τη μικρότερη ελαστικότητα παρουσιάζουν η Γαλλία (με 0,7%) και η Ισπανία (με 0,9%). Ακολουθεί η Δανία (με 1%) και η Φινλανδία (με 1,1%). Γενικά, σε όλες τις χώρες την περίοδο 1990-1999 η ελαστικότητα κινήθηκε σε χαμηλά σχετικά επίπεδα, της τάξης του 3% σε συνολικό μέσο όρο 9,4% (βλ. Πίνακα 1).

Η εκλογική ελαστικότητα διαφοροποιείται κατά τη δεύτερη υπό εξέταση περίοδο. Το διάστημα 2000-2015 παρουσιάζει εντονότερη ελαστικότητα από το προηγούμενο. Για τις περισσότερες χώρες που ερευνήσαμε στην πρώτη περίοδο, η μέση εκλογική ελαστικότητα ξεκινά από το

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Μέση εκλογική ελαστικότητα⁶ της ριζοσπαστικής αριστεράς στη Δυτική Ευρώπη (1990-2015)

Δεκαετίες	1990-1999	2010-2015
Ποσοστά	%	%
ΓΑΛΛΙΑ	0,7	2,6
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	2,7	3,3
ΔΑΝΙΑ	1	7
ΕΛΛΑΔΑ	7,4	34,5
ΙΣΠΑΝΙΑ	0,9	3,1
ΙΤΑΛΙΑ	3	4,1
ΚΥΠΡΟΣ	2,4	3,6
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	1,7	3
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	1,9	8,4
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	2,2	10,7
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	6,6	7,1
ΣΟΥΗΔΙΑ	7,5	2,8
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	1,1	1,8
Μέσοι όροι % ανά δεκαετία	3	7,1

0,7%, και μόνο στην περίπτωση της Σουηδίας και του Left Party (V) ξεπερνά το 7%. Στη δεύτερη περίοδο, όμως, η ελαστικότητα της ριζοσπαστικής αριστεράς εμφανίζεται παντού αυξημένη (με εξαίρεση τη Σουηδία). Η αύξηση της ελαστικότητας κυμαίνεται από 1,8 (Φινλανδία) έως 34,5 ποσοστιαίες μονάδες (Ελλάδα). Η ελαστικότητα παρουσιάζεται αρκετά αυξημένη στις περισσότερες χώρες. Η ελαστικότητα της ριζοσπαστικής αριστεράς παρουσιάζεται πιο έντονη στην Ολλανδία (10,7%), τη Νορβηγία (8,4%) και την Πορτογαλία (7,1%), ενώ η περίπτωση της Ελλάδας αποτελεί εξαίρεση, καθώς η εντυπωσιακή άνοδος της μέσης εκλογικής ελαστικότητας από 7,4% την περίοδο 1990-1999 σε 34,5% την περίοδο 2000-2015 οφείλεται στα αποτελέσματα του ΣΥΡΙΖΑ και συλλήβδην της ριζοσπαστικής αριστεράς στις εκλογικές αναμετρήσεις Μαΐου-Ιουνίου του 2012, καθώς και του Ιανουαρίου του 2015.

Η πορεία της ριζοσπαστικής αριστεράς στην Ελλάδα (ΚΚΕ, ΣΥΡΙΖΑ, ΔΗΜΑΡ) την περίοδο 2010-2015 χαρακτηρίζεται ως εξαιρετικά ανοδική. Η επιρροή της ανέρχεται στο 31,4% (εκλογές Μαΐου 2012), στο 37,7% (εκλογές Ιουνίου 2012) και στο εντυπωσιακό 41,8% στις εκλογές του Ιανουαρίου του 2015. Εξίσου σημαντική παρατήρηση είναι ότι το συγκεντρωτικό 6,8% της δεύτερης περιόδου (αυξημένο κατά 4,5% σε σχέση με το 2,3% της πρώτης) προκύπτει από ανοδικές εκλογικές πορείες των κομμάτων, ενώ το συγκεντρωτικό 2,3% της πρώτης περιόδου από πτωτικές.

Η εκλογική δυναμική της ριζοσπαστικής αριστεράς στη Δυτική Ευρώπη (2009-2015)

Στην ενότητα αυτή εξετάζουμε την εκλογική δυναμική της ριζοσπαστικής αριστεράς στη Δυτική Ευρώπη την περίοδο της οικονομικής κρίσης (2009-2015) επιχειρώντας να απαντήσουμε στο ερώτημα αν οι δυνάμεις της ριζοσπαστικής αριστεράς ενισχύονται μετά το ξέσπασμα της κρίσης. Ο Πίνακας 4 απεικονίζει τη μέση εκλογική δυναμική της δυτικοευρωπαϊκής αριστεράς κατά την περίοδο αυτή. Κρίναμε χρήσιμο να καταγράψουμε την εκλογική δυναμική των κομμάτων (σε μέσους όρους) την περίοδο 2009-2015 σε σύγκριση με τη δυναμική τους την περίοδο 2000-2008, δηλαδή την προ της κρίσης περίοδο. Έτσι, η εκλογική επιρροή των κομμάτων της ριζοσπαστικής αριστεράς την περίοδο της οικονομικής κρίσης (2009-2015) αυξάνεται κατά 1,5 ποσοστιαία μονάδα σε σύγκριση με την προηγούμενη περίοδο (από 9,9% σε 11,4%). Η εκλογική ενίσχυση παρατηρείται σε 7 από τις 13 χώρες (Γαλλία, Γερμανία, Δανία, Ελλάδα, Ισπανία, Λουξεμβούργο και Ολλανδία). Η μεγαλύτερη άνοδος εντοπίζεται στην Ελλάδα (με αύξηση της τάξης των 19,6 ποσοστιαίων μονάδων), με τη Γαλλία, τη Γερμανία (αύξηση κατά 2,4%), και το Λουξεμβούργο (αύξηση κατά 2,2%) να ακολουθούν. Σημαντική πτώση παρατηρείται στη Νορβη-

γία (πτώση κατά 5,4%), ενώ στις υπόλοιπες περιπτώσεις που αναλύουμε εδώ οι αυξομειώσεις κυμαίνονται από 0,2% (Ολλανδία) έως 1,4% (Σουηδία).

Το μήνυμα των εκλογών του 2012 στην Ελλάδα ήταν ένα ξεκάθαρο αίτημα για αλλαγή. Οι εκλογές του 2012 σηματοδότησαν την κοινωνική κόπωση, η οποία αποτυπώθηκε στην «τιμωρία» των δύο μεγάλων κυβερνητικών κομμάτων (ΝΔ και ΠΑΣΟΚ). Η άνοδος της ριζοσπαστικής αριστεράς μετέβαλλε τους συσχετισμούς δυνάμεων, ανοίγοντας μια νέα περίοδο στην πολιτική ζωή της Ελλάδας. Αναμφίβολα, ο ΣΥΡΙΖΑ ήταν ο μεγάλος νικητής των διπλών εκλογών, αφού αναδείχθηκε σε δεύτερο μεγαλύτερο κόμμα και σε κυρίαρχο παίκτη στο εσωτερικό της ελληνικής κεντροαριστεράς, αποτελώντας εξαίρεση ανάμεσα στα συγγενή του αριστερά ριζοσπαστικά κόμματα στη Δυτική Ευρώπη. Η άνοδος του ΣΥΡΙΖΑ οφείλεται σε τρεις παράγοντες (Ducange / Marlière / Weber 2013:108): α) σε μια οικονομική και πολιτική κρίση χωρίς προηγούμενοι έλληνες ψηφοφόροι τιμώρησαν το ΠΑΣΟΚ ως κόμμα συνδεδεμένο με το Μνημόνιο, β) η επιτυχία του ΣΥΡΙΖΑ επήλθε μετά από τέσσερα χρόνια μέτρων λιτότητας υπογεγραμμένων από την Τρόικα, και γ) ο ΣΥΡΙΖΑ πρότεινε ριζοσπαστικές λύσεις στον ελληνικό λαό (αποδέσμευση από το Μνημόνιο και επαναδιαπραγμάτευση του δημόσιου χρέους εντός του ευρωπαϊκού πλαισίου).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Η εκλογική δυναμική της δυτικοευρωπαϊκής ριζοσπαστικής αριστεράς στις βουλευτικές εκλογές την περίοδο προ-και στη διάρκεια της οικονομικής κρίσης (2009-2015)

Χρονικές περιόδους	2000-2008	2009-2015
Ποσοστά	%	%
ΓΑΛΛΙΑ	4,5	6,9
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	7,9	10,3
ΔΑΝΙΑ	8,5	9,2
ΕΛΛΑΔΑ	11,2	30,8
ΙΣΠΑΝΙΑ	6	6,9
ΙΤΑΛΙΑ	6	5,7
ΚΥΠΡΟΣ	32,9	32,7
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	1,9	4,1
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	10,6	5,2
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	9,6	9,8
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	13,8	13,1
ΣΟΥΗΔΙΑ	7,1	5,7
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	9,3	8,1
Μέσοι όροι % ανά δεκαετία	9,9	11,4

Από την έναρξη της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ενσωμάτωσης και με την καθιέρωση της άμεσης καθολικής ψηφοφορίας για το Ευρωκοινοβούλιο, ο χώρος στα αριστερά της σοσιαλδημοκρατίας έζησε την κατάρρευση της κομμουνιστικής οικογένειας (Brustier / Deloy / Escalona 2014:11). Παρά την πρόσφατη εκλογική της άνοδο, η ριζοσπαστική αριστερά παραμένει μια «υπό διαμόρφωση» κομματική οικογένεια. Στο εσωτερικό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου υπάρχουν δύο διαφορετικές πολιτικές ομάδες της ριζοσπαστικής αριστεράς: μια ευρωπαϊκή ομοσπονδία κομμάτων (the Party of the European Left), που δημιουργήθηκε το 2004, και η κοινοβουλευτική ομάδα GUE/NGL (European Unified Left / Nordic Green Left) που στην πραγματικότητα δεν έχει ενσωματωθεί ακόμα (αυτ.:12). Οι ευρωπαϊκές εκλογές δεν αποτελούν «αντιπροσωπευτικό δείγμα» εκλογών για τη ριζοσπαστική αριστερά, επειδή είναι εκλογές δεύτερης τάξης (Reif / Schmitt 1980), και συνήθως τα ποσοστά της αποχής είναι υψηλά. Η ριζοσπαστική αριστερά ευνοείται περισσότερο, όταν η εκλογική συμμετοχή είναι σε υψηλά επίπεδα, κάτι που υποδηλώνει τη συμμετοχή των λαϊκών τάξεων (March 2011).

Στις ευρωεκλογές του 2014, η ομάδα GUE/NGL συγκέντρωσε 6,9% και 52 έδρες (17 έδρες περισσότερες από τις προηγούμενες ευρωεκλογές του 2009), καταλαμβάνοντας την πέμπτη θέση στο Ευρωκοινοβούλιο. Το εκλογικό αποτέλεσμα των πρόσφατων ευρωεκλογών αντικατοπτρίζει τη δυναμική της ριζοσπαστικής αριστεράς, παρόλο που εντοπίζεται σε έναν μικρό αριθμό χωρών (Brustier / Deloy / Escalona 2014:13). Η εσωτερική σύνθεση της ομάδας της ριζοσπαστικής αριστεράς στο Ευρωκοινοβούλιο αποκαλύπτει ότι τα περισσότερα κόμματα δεν ανήκουν στην κατηγορία των ορθόδοξων κομμουνιστικών, δεδομένου ότι οι δύο ευρωβουλευτές του ελληνικού ΚΚΕ αποσύρθηκαν (αυτ.). Η ομάδα της ριζοσπαστικής αριστεράς στην Ευρωβουλή παραμένει ανομοιογενής, καθώς σε αυτή συμμετέχουν πολλοί ευρωβουλευτές από κόμματα, τα οποία δεν συνδέονται εξ ολοκλήρου με τη ριζοσπαστική αριστερή «οικογένεια», όπως το ισπανικό Podemos και το ιρλανδικό κόμμα που υπερασπίζεται τα δικαιώματα των ζώων. Η ριζοσπαστική αριστερά στις τελευταίες ευρωεκλογές εμφανίζεται ενισχυμένη στην Ελλάδα (αύξηση κατά 3 έδρες συγκριτικά με τις προηγούμενες), στην Ισπανία (αύξηση κατά 10 έδρες), στην Ιρλανδία (αύξηση κατά 3 έδρες) και στην Ιταλία (αύξηση κατά 3 έδρες). Σε εκλογικό επίπεδο, εντοπίζεται μια έντονη άνοδος της ριζοσπαστικής αριστεράς στην Ελλάδα (ενίσχυση του ΣΥΡΙΖΑ), στην Ισπανία (ενίσχυση της IU και εμφάνιση του Podemos) και στην Ιρλανδία (ενίσχυση του Sinn Féin). Ο ελληνικός ΣΥΡΙΖΑ ενισχύεται κατά 11,9 ποσοστιαίες μονάδες συγκριτικά με τις ευρωεκλογές του 2009, η ισπανική IU κατά 6,3 μονάδες, ενώ έκπληξη

προκάλεσε το πρωτοεμφανιζόμενο Podemos,⁷ καταλαμβάνοντας 5 έδρες στο Ευρωκοινοβούλιο, αποτελώντας ενδιαφέρουσα περίπτωση ανάπτυξης για τους ερευνητές της ευρωπαϊκής ριζοσπαστικής αριστεράς.

Συμπεράσματα

Στο παρόν άρθρο επιχειρήσαμε να παρουσιάσουμε τις γενικές τάσεις που διαμορφώνονται ως προς την εκλογική δυναμική των κομμάτων της ριζοσπαστικής αριστεράς στη Δυτική Ευρώπη μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης (1990-2015). Μελετώντας τη «γενική εικόνα» των εκλογικών διακυμάνσεων του ριζοσπαστικού αριστερού «χώρου» την περίοδο 1950-2015, διαπιστώσαμε ότι η ριζοσπαστική αριστερά εμφανίζεται περισσότερο ενισχυμένη τις δεκαετίες 1960-1969 και 1970-1979. Μετά από μια ελαφρά πτώση τη δεκαετία του 1980, τα δυτικοευρωπαϊκά «ριζοσπαστικά αριστερά» κόμματα εμφανίζονται εκλογικά αποδυναμωμένα τη δεκαετία του 1990, ενώ την περίοδο 2000-2015, η ριζοσπαστική αριστερά στη Δυτική Ευρώπη εμφανίζεται ενισχυμένη συγκριτικά με τη δεκαετία του 1990.

Από το 2000 έως το 2015 η εκλογική δυναμική των δυνάμεων «στα αριστερά της σοσιαλδημοκρατίας» ενισχύεται και πιστώνεται στην άνοδο των πράσινων κομμάτων καθώς και στα αυξημένα ποσοστά της ριζοσπαστικής αριστεράς στην Ελλάδα και την Κύπρο. Στο ίδιο διάστημα, οι δυνάμεις της ριζοσπαστικής αριστεράς παρουσιάζουν αυξημένη εκλογική ελαστικότητα. Στη συνέχεια, εξετάσαμε την εκλογική δυναμική της ριζοσπαστικής αριστεράς στη Δυτική Ευρώπη την περίοδο της οικονομικής κρίσης (2009-2015). Η εκλογική ενίσχυση παρατηρείται σε 7 από τις 13 χώρες ανάπτυξης, ενώ η μεγαλύτερη άνοδος σημειώνεται στην Ελλάδα, η περίπτωση της οποίας αποτελεί εξαίρεση στον ευρωπαϊκό χάρτη της ριζοσπαστικής αριστεράς. Η περίπτωση της Ελλάδας αλληλίζει τη συνολική εικόνα της εκλογικής δυναμικής της ριζοσπαστικής αριστεράς στη Δυτική Ευρώπη, καθώς η άνοδος του ΣΥΡΙΖΑ στις εκλογικές αναμετρήσεις-«σεισμό» του 2012 (Βούλγαρης / Νικολακόπουλος 2014:10) και ανόδου του στην εξουσία το 2015 καθιστά την ελληνική περίπτωση πρωτοπόρα του ευρωπαϊκού ριζοσπαστικού αριστερού χώρου. Η νίκη του ΣΥΡΙΖΑ στις πρόσφατες εκλογές του Ιανουαρίου και η καθιέρωσή του στο μετασχηματιζόμενο ελληνικό πολιτικό σύστημα τον καθιστά αναμφισβήτητο ηγέτη του ευρωπαϊκού ριζοσπαστικού αριστερού χώρου. Ωστόσο, παρά την πρόσφατη αύξηση των ποσοστών της, η ριζοσπαστική αριστερά παραμένει μια κομματική οικογένεια «υπό διαμόρφωση», εξαιτίας της εκλογικής και οργανωτικής της ανομοιογένειας.

Προσπαθώντας να ερμηνεύσουμε τα δεδομένα της ανάπτυξής μας, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η ριζοσπα-

στική αριστερά στη Δυτική Ευρώπη τα τελευταία 25 χρόνια εμφανίζεται ασταθής, παρουσιάζοντας ανομοιογενή εκλογικά αποτελέσματα. Αναμφίβολα, η περίπτωση της Ελλάδας ενισχύει την εκλογική εικόνα των κομμάτων της ριζοσπαστικής αριστεράς, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι συλλήβδην οι δυνάμεις του ριζοσπαστικού αριστερού χώρου έχουν απολέσει πλήρως τις αγκυλώσεις του κομμουνιστικού τους παρελθόντος.

Οι αυξομειώσεις των εκλογικών επιδόσεων της ριζοσπαστικής αριστεράς έχουν και μία διαφορετική αιτία: την πίεση που της ασκούν τα ακροδεξιά κόμματα. Τέτοιες πιέσεις εντοπίζονται, για παράδειγμα, στη Δανία, τη Γαλλία, την Ολλανδία και την Ελλάδα.

Η ανανεωμένη ριζοσπαστική αριστερά αφενός κατάφερε να επιβιώσει από την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων –καθώς δεν υπακούει πια σε ένα ξένο «κέντρο» (Brustier / Deloy / Escalona 2014:11)– και εμφανίζεται ως δύναμη αξιώσεων, αφετέρου αποτελεί μια δύναμη απρόβλεπτη και ευάλωτη.

Καταλήγοντας, τα εκλογικά στοιχεία που επεξεργαστήκαμε κατέγραψαν σημαντικές τάσεις στον «εκλογικό χάρτη» της δυτικοευρωπαϊκής ριζοσπαστικής αριστεράς, οι οποίες χρειάζονται περαιτέρω ερμηνεία πέραν των γενικευτικών συμπερασμάτων. Απαραίτητη επιστημονικά κρίνεται η μελέτη της συνδυασμένης εκλογικής δυναμικής των κομματικών οικογενειών (σοσιαλδημοκρατία, κεντροδεξιά, ακροδεξιά κλπ.). Εκείνο που παρουσιάζει ιδιαίτερο ερευνητικό ενδιαφέρον είναι να διερευνηθούν οι επιμέρους ανεξάρτητες μεταβλητές (οικονομία, εκλογικό σύστημα, κομματικό σύστημα, πολιτικές συγκυρίες), ώστε να δοθεί μια πληρέστερη εικόνα του ευρωπαϊκού εκλογικού τοπίου.

Post Scriptum:

«Δεύτερη φορά αριστερά» against all odds

Οι πρόσφατες εκλογές της 20ής Σεπτεμβρίου επανέλαβαν το αποτέλεσμα των εκλογών του Ιανουαρίου. Με απώλεια λιγότερο από μία μονάδα (35,46% από 36,34% στις εκλογές του Ιανουαρίου), ο ΣΥΡΙΖΑ κέρδισε τις εκλογές και η συνολική εκλογική δύναμη της ριζοσπαστικής αριστεράς (ΣΥΡΙΖΑ, ΚΚΕ, ΛΑΕ και ΑΝΤΑΡΣΥΑ) ανήλθε στο 44,72% (42,45% στις εκλογές του Ιανουαρίου), επίδοση που αποτελεί ρεκόρ στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες. Οι δυνάμεις της ριζοσπαστικής αριστεράς ενισχύονται στις πρόσφατες εκλογές, καθώς προστίθεται σε αυτές το ποσοστό της νεοσύστατης Λαϊκής Ενότητας. Οι εκλογές του Σεπτεμβρίου αποτέλεσαν ένα επιπλέον σκαλοπάτι στη μακρά πορεία ανασύνθεσης του κεντροαριστερού χώρου (Μοσχονάς 2015).

Ο ΣΥΡΙΖΑ παρέμεινε κεντρικός παίκτης στο εσωτερικό του ελληνικού κομματικού συστήματος και αδιαμφισβήτητος ηγέτης της ριζοσπαστικής αριστεράς στο σύνολο της

Δυτικής Ευρώπης. Η νέα εκλογική νίκη του ΣΥΡΙΖΑ, όμως, ήταν αναπάντεχη. Στο διάστημα που μεσολάβησε από τις εκλογές του Ιανουαρίου μέχρι τις εκλογές του Σεπτεμβρίου συντελέστηκαν πρωτοφανή γεγονότα: δραματικές εξελίξεις στην πορεία των διαπραγματεύσεων με την Ευρωπαϊκή Ένωση για την κρίση χρέους που πλήττει την Ελλάδα, επιβολή capital controls, διεξαγωγή ενός αμφιλεγόμενου δημοψηφίσματος και υπογραφή τρίτου Μνημονίου, συνοψίζουν όσα συνέβησαν στην Ελλάδα. Η προκήρυξη εκλογών ήταν αναμενόμενη, καθώς οι διαφωνούντες με τη στρατηγική της κυβέρνησης και την υπογραφή του τρίτου Μνημονίου αποσχίστηκαν και δημιούργησαν τη Λαϊκή Ενότητα (ΛΑΕ). Εκείνο που δεν ήταν αναμενόμενο είναι το ότι ο ΣΥΡΙΖΑ κέρδισε τις εκλογές, επαναλαμβάνοντας την εντυπωσιακή νίκη του Ιανουαρίου.

Προβιάζοντας το δίπολο «παλιό-νέο» στην προεκλογική του εκστρατεία, ο ΣΥΡΙΖΑ κατάφερε να πείσει τους εκλογείς, για ακόμα μία φορά, ότι είναι φορέας του νέου και μη φθαρμένου αριστερού πόλου, κατάλληλο να αντιμετωπίσει τα ζητήματα της διαφθοράς, της ανεργίας και της φοροδιαφυγής. Αναμφίβολα, οι εκλογές του Σεπτεμβρίου πιστοποίησαν την αδιαμφισβήτητη ηγεσία του Αλέξη Τσίπρα. Αφού κατάφερε να εκτοπίσει οριστικά τις ακραίες φωνές στο εσωτερικό του ΣΥΡΙΖΑ (η ΛΑΕ δεν κατάφερε να εισέλθει στη Βουλή), ο Τσίπρας δείχνει να έχει τον απόλυτο έλεγχο του κόμματός του. Με τον ΣΥΡΙΖΑ πρώτη δύναμη στο εσωτερικό της ελληνικής και δυτικοευρωπαϊκής ριζοσπαστικής αριστεράς, ο Τσίπρας βρίσκεται αντιμέτωπος με τον μετασχηματισμό του ΣΥΡΙΖΑ σε ένα πολυσυλλεκτικό κόμμα, ούτε σοσιαλδημοκρατικής αλληλ ούτε και κομμουνιστικής υφής. Η εξέλιξη αυτού του μετασχηματισμού θα καθορίσει όχι μόνο το προφίλ του ελληνικού ΣΥΡΙΖΑ αλλά και ολόκληρης της δυτικοευρωπαϊκής ριζοσπαστικής αριστεράς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Η γράφουσα ευχαριστεί θερμά τον Bruno Cautrès και τον Παναγιώτη Κουστέν για τις συμβουλές τους. Ατέλειες και αδυναμίες βαρύνουν αποκλειστικά την ίδια.

2. Οι De Waele και Vieira αναφέρουν ότι η κρίση της κομμουνιστικής οικογένειας έχει τριπλή υφή: εκλογική, οργανωτική και ταυτότητας. Συνεπώς, η προσαρμογή της κατευθύνεται σε οργανωτικό, προγραμματικό και στρατηγικό επίπεδο (De Waele / Vieira, σ. 52).

3. Η εργατική τάξη αποτελούσε έναν από τους κεντρικούς εκλογικούς πυλώνες των κομμουνιστικών κομμάτων.

4. Γνήσια ενόχλητα στο εσωτερικό της ευρωπαϊκής αριστεράς ήταν πάντοτε δύσκολο να επιτευχθεί, αν όχι αδύνατον, μετά τον διαχωρισμό του εργατικού κινήματος που προκάλεσε η Ρωσική Επανάσταση (Taylor 2009, σ. 5).

5. Ο όρος στα «αριστερά της σοσιαλδημοκρατίας» περιλαμβάνει τα κόμματα της ριζοσπαστικής αριστεράς καθώς και τα πράσινα κόμματα.

6. Ως εκλογική ελαστικότητα ορίζουμε την απόλυτη διαφορά μεταξύ του μεγαλύτερου και του μικρότερου εκλογικού ποσοστού ή, με άλλα λόγια, μεταξύ της καλύτερης και της χειρότερης εκλογικής επίδοσης ενός κόμματος, σε μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

7. Το ισπανικό κόμμα Podemos («Μπορούμε») μοιάζει περισσότερο με το πορτογαλικό Bloco και με τον ελληνικό ΣΥΡΙΖΑ, αφού ανήκει στη μη κομμουνιστική ριζοσπαστική αριστερή παράδοση. Το Podemos, με ιδρυτή τον Pablo Iglesias Turrión, ιδρύθηκε στις 11 Μαρτίου 2014 από ισπανούς αριστερούς ακτιβιστές, συνδεδεμένους με το κίνημα 15-M. Το κίνημα αυτό αναδύθηκε από τις ισπανικές πορείες διαμαρτυρίας του 2011-2012 και συνδέεται με τους ισπανούς «Αγανακτισμένους» (Indignados).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Βούλγαρης, Γιάννης / Νικολακόπουλος, Ηλίας (2014), «Ο εκλογικός σεισμός του 2012», εισαγωγή στο των ίδιων (επιμ.), 2012: *ο διπλός εκλογικός σεισμός*, Αθήνα, Θεμέλιο, σ. 9-31.
- Μοσχονάς, Γεράσιμος (2015), «Τι μας έδειξε η κλίση του Σεπτεμβρίου», *Το Βήμα*, 27.09.15.
- Μοσχονάς, Γεράσιμος (2007), «Ριζοσπαστική Αριστερά: ο μετακομμουνιστικός χώρος σε αναζήτηση ταυτότητας», *Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική* 5.
- Bale, Tim / Dunphy, Richard (2012), «De parias à participants—Les partis européens de la gauche radicale au gouvernement», στο De Waele, Jean-Michel / Seiler, Daniel-Louis (διευθ.), *Les partis de la gauche anticapitaliste en Europe*, Economica, σ. 32-49.
- Bale, Tim / Dunphy, Richard (2006), «In from the Cold: Left Parties, Policy, Office and Votes in Advanced Liberal Democracies since 1989», ανακοίνωση στο συνέδριο «The Non Social Democratic Left and Government Participation», University of Sussex, 12.9.2006.
- Bell, David (2010), «The French Extreme Left and its Suspicion of Power», στο Olsen, Jonathan / Κοβ, Michael / Hough, Dan (επιμ.) (2010), *Left Parties in National Governments*, Λονδίνο-N. Υόρκη, Palgrave Macmillan, σ. 33-51.
- Bell, David (επιμ.) (1993), *Western European Communists and the Collapse of Communism*, Οξφόρδη-Πρόβιντενς, BERG.
- Botella, Joan / Ramiro, Luis (επιμ.) (2003), *The Crisis of Communism and Party Change. The Evolution of West European Communist and Post-Communist Parties*, Βαρκελώνη, ICPS.
- Brustier, Gaël / Deloy, Corinne / Escalona, Fabien (2014), «Political Families in the European Elections May 2014: An Assessment», policy paper, *European Issues* 319, Fondation Robert Schuman.
- Bull, Martin / Heywood, Paul (επιμ.) (1994), *West European Communist Parties after the Revolutions of 1989*, Macmillan, Basingstoke.
- Caramani, Daniele (2000), *The Societies of Europe. Elections in Western Europe since 1815. Electoral Results by Constituencies*, Macmillan, Λονδίνο.
- De Waele, Jean-Michel / Vieira, Mathieu (2012), «La famille de la gauche anticapitaliste en Europe occidentale: une approche comparative (1989-2009)», στο De Waele, Jean-Michel / Seiler, Daniel-Louis (διευθ.), *Les partis de la gauche anticapitaliste en Europe*, Economica, σ. 50-85.
- Ducange, Jean-Numa / Marlière, Philippe / Weber, Louis (2013), *La gauche radicale en Europe*, éditions du croquant, Broissieux Bel-lecombe-en-Bauges.
- Escalona, Fabien / Vieira, Mathieu (2013), «Radical Left in Europe: Thoughts about the Emergence of a Family», *Notes de la Fondation Jean Jaurès*, Fondation Jean Jaurès, Παρίσι.
- Gose, Van (2005), *Rethinking the New Left: An Interpretative History*, N. Υόρκη, Palgrave Macmillan.
- Hudson, Kate (2012), «Survival and Renewal: The 1990s», στο της ίδιας, *The New European Left: A Socialism for the Twenty-first Century?*, Palgrave Macmillan, σ. 1-28.
- Lazar, Marc (2002), «The Communist and Extreme Left Galaxy», στο Perrineau, Pascal / Grunberg, Gerard / Ysmal, Colette (επιμ.), *Europe at the Polls: The European Elections of 1999*, Palgrave, N. Υόρκη.
- Marantzidis, Nicos / Rori, Lamprini (2011), «L'évolution électorale et politique des Partis Communistes en Europe 1976-2009», στο Courtois, Stéphane (διευθ.), *Sortir du Communisme, changer d'époque*, PUF, Παρίσι, σ. 555-575.
- March, Luke (2011), *Radical Left Parties in Contemporary Europe*, Λονδίνο, Routledge.
- March, Luke / Mudde, Cas (2005), «What's Left of the Radical Left? The European Radical Left After 1989: Decline and Mutation», *Comparative European Politics* 3.
- Olsen, Jonathan / Hough, Dan / Κοβ, Michael (2010), «Conclusion: Left Parties in National Governments», στο Olsen, Jonathan / Κοβ, Michael / Hough, Dan (επιμ.), *Left Parties in National Governments*, Palgrave Macmillan, Λονδίνο-N. Υόρκη, σ. 173-185.
- Reif, K. / Schmitt, H. (1980), «Nine Second-order National Elections: A Conceptual Framework for the Analysis of European Election Results», *European Journal of Political Research* 8/1, σ. 3-44.
- Seiler, Daniel-Louis (2012), «Panorama de la gauche anticapitaliste en Europe: essai de typologie», στο De Waele, Jean-Michel / Seiler, Daniel-Louis (διευθ.), *Les partis de la gauche anticapitaliste en Europe*, Economica, σ. 7-31.
- Taylor, Robert (2009), «Europe's Divided Left», *Dissent* 56/2, σ. 5-9.
- Wilson, Frank (2002), «After the Deluge: The French Communist Party after the End of Communism», *German Policy Studies / Politikfeldanalyse* 2/2, σ. 259-289.